

Časopis pro pěstování matematiky

Čestmír Vitner; Jiří Matyska
Za docentem Karlem Černým

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 99 (1974), No. 3, 321--323

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117850>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1974

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY

ZA DOCENTEM KÁRLEM ČERNÝM

ČESTMÍR VITNER a Jiří MATYSKA, Praha

Dne 15. ledna 1974 zemřel docent RNDr. KAREL ČERNÝ, dlouholetý učitel matematiky na stavební fakultě Českého vysokého učení technického v Praze. Zemřel náhle. Ještě 14. ledna konal pravidelnou přednášku z matematiky, ale následující den se ho už ani studenti ani jeho spolupracovníci nedočkali.

Případl nám úkol připomenout na těchto stránkách běh jeho života a pokusit se zvážit ztrátu, kterou jsme jeho smrtí utrpěli.

Docent Karel Černý se narodil 6. července 1909 ve Zbyslavi u Čáslavě v rodině malého zemědělce. Vedle něho měli jeho rodiče ještě dvě dcery. Jedna z nich zůstala v zemědělství a druhá se stala učitelkou. Již v mládí projevil Karel Černý své nadání a tak ho dali rodiče studovat na státní gymnasium v Čáslavi, kde maturoval v roce 1928. Po maturitě se dal zapsat na přírodovědeckou fakultu Karlovy university v Praze na obor matematiky a fyziky. Není jistě bez zajímavosti, že jeho strýcem byl nestor českých matematiků KAREL PETR. Studia zakončil Karel Černý v roce 1933. Před zahájením vojenské presepní služby byl v letech 1933—34 vědeckou silou přírodovědecké fakulty Karlovy university. Po skončení vojenské služby se stal 1. 10. 1936 asistentem matematického semináře Karlovy university. Tehdy se také dne 31. 10. 1936 oženil s GERDOU LUSTIGOVOU, kterou poznal v Praze během svých vysokoškolských studií. Paní Gerda studovala stejný obor jako on, dnes pracuje na katedře teoretické fyziky na matematicko-fyzikální fakultě Karlovy university. 1. 5. 1937 byl Karel Černý nejdříve jmenován výpomocným asistentem na strojní fakultě ČVUT. 15. 11. 1937 se stal na základě konkursu řádným asistentem fakulty inženýrského stavitelství v Praze u profesora JANA VOJTĚCHA. Toto místo zastával do roku 1953 s přerušením v letech 1942—45, kdy byl okupanty persekvován pro nerijský původ své ženy. 1. 8. 1942 byl propuštěn ze státní služby a pracoval jako zemědělský dělník a jako dělník v cukrovaru ve Vrdech-Bučicích. Od 15. 10. 1944 byl internován v koncentračních táborech, nejdříve v Klein-Stein a později v Osterode-Harz. Tento druhý tábor se rozprchl začátkem dubna 1945. Odtud se Karel Černý vrátil domů a skrýval se až do konce okupace v rodné obci. Ještě před koncem války, 5. května 1945, se vypravil do Terezína, kde byla vězněna jeho žena. Odtamtud byli oba propuštěni po karanténě až 11. května 1945. V koncentračním táboře prodělal K. Černý zánět ledvin, který tam přirozeně nemohl léčit. To mělo jistě vliv na jeho ne příliš dobrý zdravotní stav v posledních letech života. Po osvobození nastoupil

15. 5. 1945 na své staré místo asistenta na Fakultě inženýrského stavitelství v Praze. V roce 1950 se stal doktorem přírodních věd na základě disertační práce, kterou vypracoval již v roce 1938, ale kterou pro uzavření českých vysokých škol nacisty nemohl obhájit. Rigorosa složil v roce 1950 s vyznamenáním. V těchto poválečných

letech vypracoval Karel Černý své nejvýznamnější vědecké práce. Některé však přes naléhání prof. JARNÍKA nepublikoval, neboť matematické problémy ho zajímaly hlavně do té doby, než je rozřešil. Úprava pro tisk mu byla na obtíž, a proto práce zůstaly v zásuvce. V roce 1953 strávil tři měsíce na studijním vědeckém pobytu na Maďarské akademii věd v Budapešti.

V roce 1953 se stal docentem a zároveň vedoucím katedry na nově zřízené katedře matematiky a deskriptivní geometrie na Fakultě architektury a pozemního stavitelství při ČVUT v Praze. Tuto katedru vedl až do sloučení FAPS s FIS ve Stavební fakultu ČVUT. V této době se také začala projevovat jeho nemoc. Musil se léčit. Nepřerušil přitom však svou učitelskou práci. Teprve smrt ji rázem ukončila.

Vědeckým oborem Karla Černého byla teorie čísel. Z tohoto oboru uveřejnil následující čtyři práce:

1. Contribution à la theorie des approximations diophantiques simultanées. Spisy přír. fak. U. K. r. 1948, f. 188, 1—27.
2. O minimumach binarnych bikvadratnych form I. Čech. mat. žurnal. T2 (1952), 1—56.

3. K teorii diofantových přiblížení. Čech. mat. žurnal. T. 2 (1952), 191—220.
4. Poznámka k diofantickým aproximacím. Čas. pro pěst. matema., 77 (1952), 241—242.

První tři práce jsou poměrně velmi obsáhlé. Obsahem prací 1., 3., 4. jsou otázky spadající do metrické teorie diofantických aproximací. Docent Černý zde navázal na výsledky svého učitele akademika Jarníka a podařilo se mu některé z nich podstatně zobecnit. Přitom použitý aparát je u docenta Černého jednodušší. Užil Lebesgueovy míry místo míry Hausdorffovy. Velmi obsáhlá druhá práce spadá do oboru geometrie čísel. Navazuje na výsledky L. J. MORDELLA, které se týkají odhadu určitého funkcionálu pro binární kubické formy. Ve své práci řeší doc. Černý tento problém („in an ingenious manner“, jak se o stylu práce vyslovuje recensent Zentralblatu) pro případ binárních bikvadratických definitních forem a dosahuje velmi ostrých odhadů.

Práce doc. Černého jsou nejen velice příznivě recensovány v předních mezinárodních časopisech, ale jejich výsledky jsou citovány ve významných monografiích. (Na př. E. Hlawka: Grundbegriffe der Geometrie der Zahlen, 1954, J. W. S. Cassels: An Introduction to the Geometrie of Nombres, Springer 1959.) I když je z uvedeného seznamu vidět, že počet vědeckých prací doc. Černého není velký, je nutno si uvědomit, že jde o rozsáhlé práce vysoké úrovně a značného mezinárodního ohlasu.

Když v roce 1953 na přání prof. FRANTIŠKA VYČICHLA se Karel Černý stal vedoucím katedry matematiky na FAPSu, musela vlastní vědecká práce ustoupit do pozadí. Povinností vedoucího katedry se věnoval velmi svědomitě. Neméně vážně bral vždy své poslání učitele a vychovatele mladé generace. Příliš o těchto věcech nemluvil, ale každému, kdo měl možnost s ním nějaký čas pracovat, to bylo brzy zřejmé. Nelitoval času ve snaze, aby studenti vykládané látce dobře rozuměli a byli schopni ji aplikovat. Snažil se jim jasně vyložit a pomocí nejrůznějších příkladů vštípit základní pojmy. To považoval za nejdůležitější. Byl zastáncem zásady: Raději méně, ale důkladně a dobře. Na studenty byl náročný, a ti dobří mu za to byli vděční. Při hodnocení práce studentů byl nestranný a spravedlivý. Na katedře dokázal spoluvytvářet dobré přátelské prostředí. Všichni, kdo jsme tam tenkrát byli, na tu dobu rádi vzpomínáme. Nám mladším byl dobrým rádcem. Podporoval naši odbornou práci a snažil se vytvořit pro ni ty nejlepší podmínky. Čím více jsme ho poznávali, tím více jsme si ho vážili a měli ho rádi. Tomu, kdo ho blíže neznal, mohl připadat plachý a uzavřený. Snad také takový byl, hlavně později vlivem nemoci. Především to však byl čestný, spravedlivý a dobrý člověk. Jako málokdo se dokázal zapsat do srdcí svých přátel, spolupracovníků a žáků. I když zemřel, památka na něho bude ještě dlouho žít.